

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
De heer drs. M. Bosma
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Mijnheer de Voorzitter,

In april 2021 bracht de Onderwijsraad op verzoek van de minister van Onderwijs het advies *Later selecteren, beter differentiëren* uit. De raad brengt dit advies en de urgentie van het vraagstuk waarop het betrekking heeft met deze brief graag onder de aandacht van uw Kamer. De raad doet dat mede met het oog op de brief die de staatssecretaris Funderend Onderwijs en Emancipatie u op 25 oktober jl. stuurde over onder andere de ex ante evaluatie naar aanleiding van het advies. Volgens het regeerprogramma van dit kabinet telt ieder talent. De inrichting van ons huidige onderwijsstelsel staat realisatie van dit ideaal in de weg. In het advies *Later selecteren, beter differentiëren* concludeerde de Onderwijsraad dat structuuraanpassingen noodzakelijk zijn.

Aanhoudende en breed gedeelde zorgen

Aanleiding voor het advies van de Onderwijsraad waren aanhoudende zorgen over de negatieve gevolgen van de vroege selectie en doorgeschoten differentiatie in het Nederlandse onderwijs voor de ontwikkelkansen van leerlingen. De Onderwijsraad deelde de zorgen van de minister, zoals beschreven in *Doorgeschoten differentiatie, Stand van Educatief Nederland* (2019). Deze zorgen werden en worden ook breed gedeeld in het onderwijsveld¹, in beleidsonderzoek in binnen- en buitenland² en in de samenleving in brede zin.³

De zorgen bestaan al lang. Al ruim een eeuw worden in beleid en praktijk pogingen ondernomen om de nadelige effecten van de vroege en rigoureuze scheiding van leerlingen voor hun talentontwikkeling tegen te gaan. Met verschillende initiatieven vanuit praktijk en beleid, zoals de vorming van lycea in de jaren '20 van de vorige eeuw en de vorming van brede schoolgemeenschappen met de invoering van de Wet op het voortgezet onderwijs in 1968, werd getracht de ontwikkelkansen van leerlingen met verschillende talenten en achtergronden te vergroten. Pogingen om de definitieve niveauselectie verder uit te stellen – iets waartoe verschillende landen overgingen – strandden. Inmiddels ziet Nederland al jaren een terugloop van het aantal brede schoolgemeenschappen en brugklassen, en daarmee juist een beweging naar meer vroege en starre selectie en meer kansenongelijkheid.

Vraagstuk vraagt structurele aanpak en politieke moed

Het tegengaan van de negatieve gevolgen van vroege selectie en doorgeschoten differentiatie in het Nederlandse onderwijs vergt een structurele aanpak, een lange adem, doortastendheid en politieke moed. Kleinschalige, tijdelijke maatregelen voldoen niet.

¹ Zie bijvoorbeeld het gezamenlijke discussiestuk [Toekomst van het onderwijs](#) van PO-Raad, VO-raad, MBO Raad, Vereniging Hogescholen, VSNU (nu UNL), AVS, FvOV, LAKS, JOB, ISO, LSVb, CNV en de Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang. Naar aanleiding van de Kamerbrief van 25 oktober jl. geeft de VO-raad opnieuw aan op korte termijn de benodigde stappen te willen zetten: [VO-raad pleit voor meer brede scholen](#).

² Zo plaatst de OESO kritische [kanttekeningen](#) bij de vroege selectie in het Nederlandse onderwijs.

³ De documentaireserie [Klassen](#) (2020) ontketende een maatschappelijk debat over de negatieve gevolgen van vroege selectie in het Nederlandse onderwijs.

Zonder structurele aanpassingen zal het vraagstuk telkens opnieuw op de agenda komen. De cijfers liegen er niet om: vroege selectie hangt samen met ongelijke ontwikkelkansen. Niets doen is geen optie. Om goed onderwijs voor iedereen te garanderen, is ingrijpen noodzakelijk.

Advies Onderwijsraad: selecteer later en differentieer beter

De Onderwijsraad boog zich op verzoek van de minister over de vraag of alle leerlingen in Nederland het onderwijs krijgen dat aansluit bij hun capaciteiten. Het antwoord hierop is negatief. In Nederland selecteren we leerlingen al op jonge leeftijd voor een plek in het voortgezet onderwijs. In het voortgezet onderwijs wordt bovendien scherp onderscheid gemaakt in schoolsoorten (praktijkonderwijs, verschillende leerwegen in het vmbo, havo en vwo, bestaande uit atheneum en gymnasium). Deze schoolsoorten worden vaak op gescheiden locaties aangeboden, waardoor leerlingen elkaar niet meer ontmoeten. Wetenschappelijk onderzoek – nationaal en internationaal – is er helder over dat dit nadelig uitpakt: leerlingen met dezelfde cognitieve capaciteiten, maar met verschillende achtergronden, krijgen niet dezelfde ontwikkelkansen in het onderwijs. Zij volgen voortgezet onderwijs dat niet aansluit bij wat zij in hun mars hebben. De overheid voldoet daarmee niet aan de opdracht om toegang tot goed onderwijs voor alle leerlingen te waarborgen.

Dit vormde de aanleiding voor de Onderwijsraad om in 2021 het volgende te adviseren: stel het moment van selectie voor het voortgezet onderwijs uit en laat leerlingen met uiteenlopende capaciteiten in de onderbouw van het voortgezet onderwijs samen onderwijs volgen op dezelfde schoollocatie. Dat betekent dat leerlingen – net als nu – onderwijs krijgen op verschillende niveaus, maar in wisselend samengestelde groepen en niet op gescheiden scholen of in afgescheiden routes. Door niet meteen een afgescheiden route te volgen, krijgen leerlingen ruimere kansen om hun leerervaring te verrijken en te verdiepen en passende begeleiding te ontvangen. Op die manier krijgen alle leerlingen de kans, tijd en gelegenheid om hun talenten te ontdekken en ontplooien en te bepalen welk onderwijs zij het beste kunnen volgen na de onderbouw. De raad vraagt daarbij expliciet aandacht voor de cognitief sterke leerlingen, die nu vaak te weinig uitdaging krijgen. De Onderwijsraad constateert dat om dit te realiseren een structuuraanpassing onontkoombaar is. Door landelijk het moment van selectie uit te stellen, wordt de kansengelijkheid vergroot.

Conclusies op basis van ex ante evaluatie doen geen recht aan analyse en urgentie

Structuuraanpassingen zijn ingrijpend, zoals ook de ex ante evaluatie concludeert. De staatssecretaris stelt dat de onderzoekers daarom aanbevelen 'om vooralsnog het huidige stelsel te behouden, verder te werken aan maatregelen om de eventuele nadelige effecten van vroege selectie te ondervangen en intussen meer kennis op te bouwen over de overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs'. De staatssecretaris neemt deze aanbevelingen over. De raad meent dat deze conclusie geen recht doet aan de urgentie van het vraagstuk, noch aan de inhoud van het advies *Later selecteren, beter differentiëren*. Het verbaast de raad dat er aan uw Kamer geen (wettelijk verplichte) beleidsreactie is gestuurd op het advies van de raad en dat een aanbeveling van een onderzoeksrapport nu als basis wordt genomen om geen verdere actie te ondernemen. Daarbij merkt de raad op dat de door de staatssecretaris aangehaalde aanbeveling in het onderzoeksrapport wordt gedaan onder voorwaarde van een sterke inzet op alternatieve maatregelen. Hieronder valt bijvoorbeeld de stimuleringsmaatregel voor brede brugklassen, die nu wordt wegbezuinigd. Met andere woorden: de beweging die nu wordt ingezet, is tegengesteld aan wat nodig is.

Wacht niet langer en werk toe naar structuurwijzigingen

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat de keuze voor later selecteren in het onderwijs een positieve invloed heeft op de ontwikkelkansen van leerlingen met verschillende talenten en achtergronden. Er is al veel bekend, ook uit voorbeelden uit het buitenland.

De raad vraagt zich af hoeveel onderzoeken er nog nodig zijn voordat er keuzes worden gemaakt. Het is een feit dat in het huidige systeem talent onbenut blijft. Elk jaar opnieuw maken zo'n 170.000 leerlingen de bepalende overstap van het primair naar het voortgezet onderwijs, die zonder ingrijpen niet allemaal de kans krijgen hun potentieel te verwezenlijken in het onderwijs. De raad onderschrijft dat de benodigde aanpak om het tij te keren stevig ingrijpt in de structuur van het voortgezet onderwijs. Om die reden geeft de raad in het advies een aantal noties voor realisatie mee.

Inzet op minder vroege en starre selectie is nodig om de broodnodige beweging op dit complexe dossier te krijgen. De belemmeringen voor goed onderwijs aan iedereen zijn ingebakken in het huidige onderwijsstelsel. Kleinschalige of tijdelijke maatregelen zijn daarom niet genoeg. Structuur-aanpassingen zijn noodzakelijk. De raad benadrukt nogmaals de urgentie om daarnaartoe te werken. Zodat het Nederlandse onderwijs daadwerkelijk en duurzaam bijdraagt aan gelijke onderwijskansen. De Onderwijsraad staat klaar om als de onafhankelijk adviseur van regering en parlement op het terrein van onderwijs met de staatssecretaris mee te denken hoe hieraan goed vorm kan worden gegeven. De raad is ook graag bereid uw Kamer een nadere toelichting te geven op het advies *Later selecteren, beter differentiëren*.

Met beleefde groet,

Prof. dr. L. Elffers
voorzitter

Drs. M. van Leeuwen
secretaris-directeur